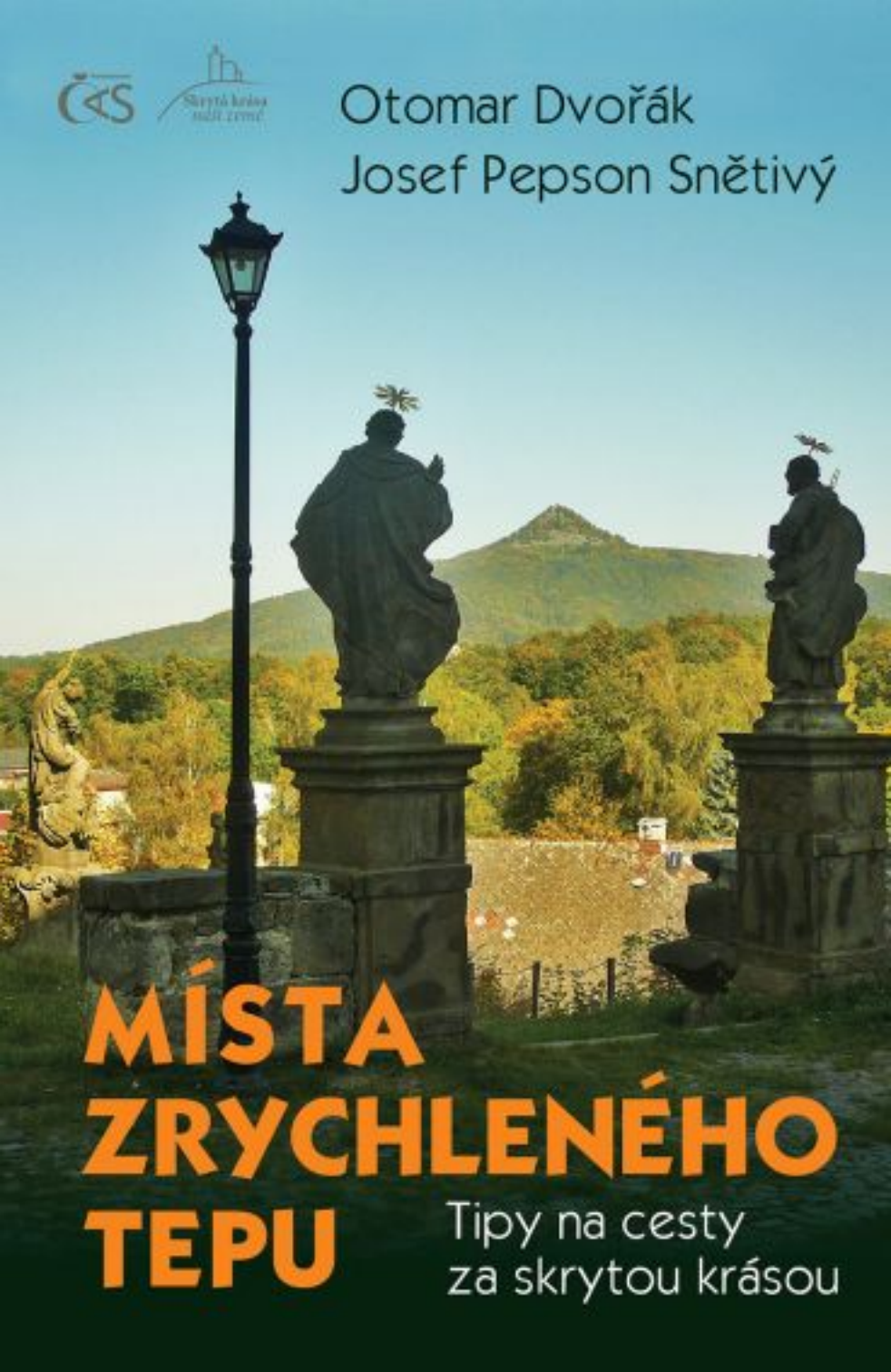


Otomar Dvořák
Josef Pepson Snětivý



MÍSTA ZRYCHLENÉHO TEPU

Tipy na cesty
za skrytou krásou

Otomar Dvořák
Josef Pepson Snětivý

MÍSTA ZRYCHLENÉHO TEPU

Tipy na cesty za skrytou krásou





Otomar Dvořák
Josef Pepson Snětivý

MÍSTA ZRYCHLENÉHO TEPU

Tipy na cesty za skrytou krásou

Fotografie na přední straně obálky: sochy u kostela sv. Petra a Pavla v Mimoni. Zleva (a o něco níže) sv. Kateřina Alexandrijská, sv. Pavel a sv. Petr. V pozadí hora Ralsko

Fotografie na zadní straně obálky: kostel sv. Prokopa v Přepychách

Obrázky bez popisků v knize:

Str. 2: litinová socha Zamyšlení, umístěná před bývalý zámek v Komárově

Str. 8: zadní pohled na kostel Narození Panny Marie v Pičíně

Str. 20: takzvaný Břevnovský mrakodrap

Str. 52: věž kostela sv. Petra a Pavla v Mimoni

Str. 70: kaple Panny Marie Karlovské v Týně nad Vltavou

Str. 132: vstup do kostela sv. Prokopa v Přepychách

Copyright © Otomar Dvořák, www.otomar-knihy.webnode.cz, 2018

Copyright © Josef Pepson Snětivý, www.pepson.cz, 2018

Editor © Josef Pepson Snětivý, 2018

Photographs © Josef Pepson Snětivý, 2018

Cover & Layout © Nakladatelství ČAS, Alena Šulcová, 2018

© Nakladatelství ČAS, www.nakladatelstvicas.cz, 2018

ISBN 978-80-7475-234-6

Krátká předmluva před dlouhým putováním

Milí přátelé všeho krásného, co naše země nabízí:

Je nám potěšením, že se rozrůstá okruh těch, kteří spolu s námi rádi objevují její půvaby. Je tedy naší milou povinností psát další knihy, které Vám mohou být vodítkem na cestách.

Titulem *Místa zrychleného tepu*, který právě držíte v ruce, jsme se vrátili ke konceptu publikace, jež zahájila ediční řadu Skrytá krása naší země (v jejím rámci vydáváme v Nakladatelství ČAS své společné počiny). V předchozích dvou knihách jsme objevovali hrady a zámky v Praze a jejím bezprostředním okolí. Avšak ve zmiňované premiéře této edice, čili v knize Skrytá krása naší země, jsme se vydali nejen do pražských ulic, ale hlavně do českých regionů, kde nás předtím leccos zaujalo na cestách s kamerou i bez ní.

Tuto knižní novinku jsme pojali obdobně. A dostáli předsevzetí odkrývat zejména onu „skrytou krásu“. Ta je někdy málo viditelná proto, že se nachází ve stínu památky či pozoruhodnosti mnohem většinou. Jindy z prostého důvodu, že ji musíme hledat pod zemí. A ještě jindy nám po ní bohužel (a zatím!) zbývají jen skrovné zbytky, které bychom mohli snadno přehlédnout.

Právě taková místa si podle nás zaslouží pozornost – nejen proto, že jim zatím nebyla věnována; ale hlavně jsou nádherná a výjimečná.

Druhým kritériem výběru byl náš subjektivní pocit, že jsme v lokalitě, která na nás obzvlášť silně působí. Ať už tou stále skloňovanou krásou, nebo něčím, co jinde nenajdeme, jindy zase unikátním rázem... a někdy i temnými stránkami zdejších historických událostí. Náš tep zkrátka zrychlil ještě citelněji než v jiných místech.

Jak řečeno, tento pocit je subjektivní – a nemůže být jiný. Věříme však, že ve Vás vyvoláme přinejmenším zvědavost, jak že to tam či onde vypadá. Že po přečtení té které kapitoly vyrazíte na cestu (a knihu si přibalíte k dalším nezbytnostem zvědavého poutníka).

Tentokrát propátráme pochmurné tajemství obce s nezvyklým názvem Pičín, kde dnes nacházíme dvojici málo známých památek, a odskočíme si do nedalekého Komárova za ženou sice výjimečnou, nikoli však v pozitivním slova smyslu. Poté zjistíme, že v Praze lze za jeden den navštívit dvě Zlaté uličky, a během pěšího výletu objevíme nezapomenutelná místa v sousedních oblastech Břevnova a Střešovic. Následně zamíříme z Prahy severním směrem... a v Mímoni nás odmění dva výjimečné sakrální areály i fascinující podzemí. Protikladem tmavého „podsvětí“ nám bude putování mezi Lužnicí a Vltavou za dvěma jižními hvězdami – Bechyní a Týnem nad Vltavou; aby však světla nebylo příliš, uděláme za touto cestou krvavou tečku v Branovicích. A na závěr se spolu s laskavým a poučeným průvodcem Miloněm Čepelkou, spisovatelem a hercem Divadla Jára Cimrmana, vydáme nejen po malebném (a tajemném!) Opočně, ale také do nedaleké obce Přepychy. Ta je zatím českým cestovatelům málo známá, ale až se seznámíte s tím, jaké zajímavosti se skrývají například ve zdejším podzemí nebo jaká dobrota z vlastních zdrojů tu odmění hladového turistu, určitě budete souhlasit, že Přepychy stojí za výlet.

Těší nás, milé čtenářky a vážení čtenáři, že můžeme být už počtvrté Vašimi průvodci.

Příjemně zrychlený tep na cestách Vám přejí

Otomar Dvořák a Josef Pepson Snětivý

PIČÍN – PĚKNÉ MÍSTO S KRVAVOU HISTORIÍ



Příběh o bestiálně vraždící „Čachtické paní“ se stal předobrazem mnoha hororů. Méně se už ví, že nejen na Slovensku, ale také u nás v Čechách máme podobnou postavu, přičemž ta naše vstoupila do dějin pod přízviskem „Krvavá Kateřina“.

Vydali jsme se po jejích stopách do nevelkého městečka, ukrytého na jižním úpatí lesnatého horského pásma Brd, do Pičína. Obec je to na první pohled nenápadná, ale doslova prochnutá mystikou a tajemnými, dodnes ne zcela objasněnými událostmi.

Pověst říká, že při dělení poraženého slavníkovského knížectví mezi zasloužilé přemyslovské družiníky získal jeden z nich, jenž byl původem z Bavorska, strategicky výhodný dvorec, ležící na odbočce významné Pasovské stezky, v úrodné a před nepříznivými větry dobře chráněné kotlině – a možná proto nazývané Piečina (což, ačkoliv nám to zní poněkud vulgárně, ve staročeštině znamenalo „pěkná, příjemná“).

První věrohodné písemné doklady však pocházejí až z doby krále Přemysla Otakara II., jenž dosavadní královský majetek Piečin (Pičín) připsal do dědičného držení mocnému jihočeskému rodu Bavorů ze Strakoníc. A není divu, neboť nejvýznamnější člen tohoto rodu Bavor II. se oženil s královnou levobočnou dcerou, takže byl jeho „nepřímým zetěm“. Bavor II. získal úřad královského maršálka a roku 1289 se stal purkrabím na významném královském hradě Zvíkově. Z rodového hradu ve Strakonících vybudoval mocnou pevnost, která se stala jednou z hlavních opor rytířského řádu johanitů čili pozdějších maltézských rytířů. Bavorové byli nejen velkými přívrženci a donátory toho řádu, ale někteří z nich zastávali i funkci řádových velmistřů. Poslední z rodu pánů ze Strakoníc, jenž neměl žádné mužské potomky, daroval roku 1320 johanitům také pičínský kostel s farou a roz-

sáhlým hospodářstvím, čímž dal bezděky základ pozdějším majetkovým sporům mezi „tvrzí a komendou“, tedy mezi šlechtickými majiteli panství a řádovými rytíři.

A právě pičínský kostel Narození Panny Marie je prvním z unikátních prvků dnešní obce. Tyčí se na výrazném homolovitém pahorku nad prastarou křížovatkou cest a je obtočen „magickým kruhem“ hřbitovní zdi. Nedá mi to, abych ho neobešel kolem dokola. Do paměti se mi vtiskují zaoblené svahy s měkkou zelení travních drnů, staré stromy s vystupujícími kořeny, sklípek vykopaný v severovýchodním boku návrší, maltézský osmicípý kříž na špici věžní bání... Teprve po roce 2000 bylo při důkladné rekonstrukci kostela odkryto jeho největší tajemství: pod pláštěm barokní přestavby se skrývá původní svatyně ve stylu takzvané cisterciácko-burgundské gotiky, což je na našem území jev dosti unikátní. Jde o jednu z nejstarších gotických staveb v Čechách. Jeho předchůdce, patrně mnohem menší a skromnější románský kostel, přestavěli do tohoto asketického slohu, uctívajícího čisté linie lomených kleneb bez jakýchkoliv kamenických ozdob, právě johanité. Při restaurátorských pracích se podařilo obnovit několik hrotitých gotických oken, hlavic sloupů a dalších fragmentů stavby v typickém burgundském stylu.

Unikátní pohled se nám naskytne i poté, co vstoupíme dovnitř kostela. Jeho presbytář, zaklenutý křížovou klenbou, je od lodi oddělen hrotitým vítězným obloukem, po němž se vine řada jakýchsi medailonů: v šesti kruzích tu spatříme poprsí proroků, jejichž portréty se sbíhají k vrcholu klenby, kde je spojují znaky Bavorů ze Strakonice a Řádu rytířů sv. Jana v Jeruzalémě. Vlevo před Vítězným obloukem se na nás líbezně usmívá proslulá Pičínská Madona, údajně zázračná gotická soška. Má bílou tvář, na rozdíl od mnohem slavnější černé Madony



Pičínská pohlednice (kolem roku 1930)

Svatohorské z nedaleké Příbrami, a stojí na srpku Měsíce. Je zvláštní, že tento srpek má obličej, který vypadá jako posmrtná maska nějakého starého muže. Znepokojivé tajemství...

Na jižní stěně presbytáře jsou další zbytky nástěnných maleb se 14. století, v nichž jako by dominovalo sadistické násilí: kromě bičování Krista je to fragment „hrůz pekelných“, mučení hříšníků, drcených v tesácích netvora s netopýřími křídly, brodicích se ohnivou řekou a stahovaných zaživa z kůže...

Vrací se nám myšlenka na „Krvavou Kateřinu“. Ať už si myslíme o její zbožnosti cokoliv, mše ve zdejší kostele musela jako vrchnost nepochybně navštěvovat. Co jí asi táhlo hlavou při pohledu na zdejší nezvyklé fresky?

Její sídlo, bývalý panský hrad, stával přímo naproti západnímu vstupu do chrámu. Dnes tu vidíme za železnými vraty jen rozsáhlý dvůr statku, lemovaný hospodářskými budovami. Ale pochmurně zamračená sýpka v pozadí dvora dýchá

starobylostí, z těch začernalých kamenných zdí jako by se drolila patina věků. Nad klenutým průjezdem spatříme vytesány omšelé, zubem času notně ohlodané šlechtické erby, památku na pozdější majitele Dubské z Vitiněvsi, za nichž byla tvrz naposledy opravována a obývána. Projdeme pod lunetovou klenbou temného tunelu na zadní dvorek; torsa dalších bočních budov a kamenné ohradní zdi svědčí o tom, že jsme na bývalém vnitřním nádvoří pevnosti. Průjezd už dnes ztratil smysl; dvoupatrovou budovu, sloužící od 18. století jako sýpka, lze obejít zvnějšku kolem dokola. Musíme hodně napnout fantazii, abychom si představili, že dnešní sýpka bývala původním průčelním křídlem hradu. Vše ostatní bylo do základů zbouráno. Vysokou hranolovou věž, hradby, příkop a bránu s padacím dřevěným mostem si dnes už můžeme jenom představovat. Nedaleký rybník, dokonale ukrytý v pobřežních houštinách, nám napoví, že šlo vlastně o vodní pevnost; vodní plocha zatáčí do půlkruhu kolem návrší s hrádkem a zřejmě kdysi pokračovala i na severní straně v uměle prokopaném příkopu. Pouze v přízemí sýpky lze ještě objevit pár stavebních fragmentů, zbytky kleneb a hrotitých portálků odpovídajících rané gotice, tedy dobám Bavorů ze Strakonice, za nichž Pičín zažíval období největší prosperity.

Zato v době, kdy se sem přivdala Kateřina, šlechtická dcera z podbrdského Komárova, šlo spíše o „zapadlé hnízdo“ – příjemný (piečiný!) útulek jejího manžela Jana Bechyňného z Lažan, jenž zastával významné funkce karlístejnského purkrabího a zemského hejtmana, a tak se většinu času pohyboval mimo svůj rodový majetek, na královských dvorech a různých diplomatických misích. Zdržoval se doma jen málo... a na paní Kateřinu doléhala samota, deprese a nespokojenost s životem, jaký musí vést.

Pocházela z rodu významných železářských podnikatelů Pešíků z Komárova. Už za dob Karla IV. patřil brdský Komárov k předním hutním podnikům v zemích Koruny české; také její otec Kunata Pešík byl mužem úspěšným a velmi ambiciózním; získal postavení krajského hejtmána, říkalo se o něm, že je to podnikatel bezcharakterní, jenž bere úplatky oběma rukama, a tak i jedinou dceru šikovně a promyšleně provdal za jednoho z nejmocnějších mužů v zemi. Kateřina byla ovšem nespokojená se svým ženským údělem; prý se na ní podepsalo, že vyrůstala se čtyřmi divokými bratry a sdílela s nimi jejich chlapské záliby. Milovala střelbu a lovecké štvánice v brdských lesích.

Po jejím rodném hradu Komárově nezůstala do dnešních dnů žádná výrazná stopa; jeho dědicem je budova pošty a železářského muzea na komárovském náměstí. Zvenčí můžete pouze u vstupu do pošty objevit zazděný gotický portál. Málokoho by napadlo, že Komárov byl velkolepý hrad ve stylu „castella“, to znamená čtverhranného bloku budov se čtyřmi nárožními věžemi. Poslední z těchto věží se zřítila v polovině 19. století za velmi dramatických okolností: s velkým hřmotem a v oblacích prachu dopadla na náměstí těsně poté, co kolem ní ovčák přehnal stádo ovcí. Zřejmě právě otřesy, způsobené pohybem stáda, byly onou příslovečnou „poslední kapkou“, která uvolnila zpuchřelé zdvo.

Vraťme se však do Pičína, kde mladá Kateřina tráví své osamělé dny. Patrně to byla osoba neurotická, psychicky labilní a s vrozenými sadistickými sklony. Vybíjela si zlost a nespokojenost na služebných a poddaných; traduje se, že je bila a krutě, velmi zvrhle mučila. Jednu z dívek například nechala pověsit nahou na bidlo, přivázat ji za nohy hlavou dolů, a ostatním služkám prikázala, aby svou družku švihaly pruty



Václav Hájek z Libočan (portrét
Kateřiny z Komárova se bohužel
nedochoval)

a železnými pohrabáči od krbů. Ona se na utrpení ubožačky s potěšením dívala, a čím víc děvče naříkalo, tím radostněji se smála. Jiné služebné páčila rozžhavenou žehličkou, bodala jehlami nebo jim stahovala z těla pruhy kůže. Několik dívek svým počínáním utrápila k smrti. Jejich těla pak nechávala zahrabat na tajných místech a příbuzným, kteří se po děvčátech poptávali, tvrdila, že ji dívky okradly a utekly ze služby, sama neví kam...

Své násilnosti provozovala i na hradě Karlštejně, kde pobývala ve „služebním bytě“, neboť, jak jsme si řekli, její manžel zde byl purkrabím a „strážcem zemských klenotů“. Při těchto občasných pobytech se dostala do soudní pře s děkanem karlštejnské kapituly a pozdějším proslulým kroniká-

řem Václavem Hájkem z Libočan. Ten se prý pokusil odhalit temné spády kruté šlechtičny, ačkoliv jeho původní úmysly nebyly zřejmě tak nezištné a vedené pouze ctí a morálkou: pokoušel se totiž přes manželčiny poklesky zdiskreditovat zemského hejtmana Jana Bechyněho, pomstít se mu za to, že mu ošklivě „šlapal na paty“. Hájek totiž neměl čisté svědomí, byl zapleten do dluhů, podvodů a různých černých obchodů. Na svůj útok proti Kateřině ovšem doplatil, byl degradován z funkce karlístejnského kaplana a poslán do domácího vězení v pražském klášteře sv. Tomáše. Manžel paní Kateřiny měl příliš vysoké postavení a dlouhé prsty. Svědci předvolání k soudu byli zastrašováni či upláceni, a jako papoušci všichni opakovali, že paní Kateřina je velmi hodná a laskavá, zatímco vše, co se o ní říká, jsou hanebné pomluvy.

Nejvyššímu sudímu, jímž byl starý a velmi rozumný šlechtic Vojtěch z Pernštejna, byly tyto stereotypní výpovědi podezřelé, několikrát odročil konečné rozhodnutí o nevině paní Kateřiny... a udělal dobře, neboť najednou došlo v soudním procesu k dramatickému zvratu: jako svědek předstoupil bohatý pražský měšťan jménem Prokop Pekař a obvinil paní Kateřinu, že zabila jeho těhotnou sestru. Nebál se jí, neboť na ní nebyl nikterak existenčně závislý. Svědectví důvěryhodného muže, dokonce pražského radního, mělo samozřejmě úplně jinou váhu. Pod jeho vlivem i ostatní svědci našli ztracenou odvahu, začali měnit výpovědi a přiznávali, že byli zastrašováni. Jan Bechyně z Lažan, pokud nechtěl být zničen, udělal jedinou možnou věc: dal od manželky ruce pryč. Prohlásil, že neměl sebemenší tušení, co se děje u něj doma, zatímco se věnoval politickým úkolům, a že je tím sám zděšen.

Proces byl uzavřen šalamounsky; aby se vyhnuli skandálu, nekonala se veřejná poprava, provinilá paní Kateřina byla

zavřena do věže Mihulky na Pražském hradě a odsouzena k smrti hladem. Zemřela ve svém vězení zhruba po čtrnácti dnech. Předtím prý úplně zešilela.

Ovšem tím její hrůzné činy nekončí, ona údajně řádila i posmrtně. Když si vyslechla rozsudek a odváděli ji ze soudní síně, tu ukázala prstem na svého soudce a vykřikla: „Za tohle tě vezmu s sebou do pekla!“

A nejvyšší sudí Vojtěch z Pernštejna skutečně zemřel ne celé dva dny po Kateřinině smrti! Skeptici tvrdí, že to byla náhoda, Pernštejn byl přece starý pán a již dlouho trpěl vleklou chorobou. Přesto mi jistě dáte za pravdu, že taková náhoda působí značně znepokojivě, ba přímo děsivě! Navíc Pernštejnova manželka po pohřbu přikázala už nikdy neotvírat jeho hrobku. Proč asi?

Abychom se odpoutali od těchto chmurných myšlenek, vydejme se za třetí pičínskou kuriozitou. Vrátime se ke kostelu a podíváme se na hlavní vstup do areálu, který jsme při našem úvodním popisu záměrně opomněli. Když jsem ho spatřil poprvé, zůstal jsem v úžasu stát. To opravdu není žádná klasická hřbitovní branka, ale barokní monument, jehož žulový portál je nesen přes šest metrů vysokými korintskými sloupy a nahoře zaklenut přerušeným štítem, ozdobeným plastikami svatých a andělů. Kde se tady ta stavba vzala?

Je to takzvaná Rajská brána, pocházející ze zrušeného kláštera sv. Antonína Paduánského. Existence tohoto pozoruhodného „soukromého kláštera“ neboli „klášterce“ je dnes pro většinu návštěvníků, ale i pro místní obyvatele zcela utajená. Založil ho další z majitelů zdejšího panství Ferdinand Dubský z Vitiněvsi jako gesto vzdoru vůči maltézským rytířům (johanitům), s nimiž se nemohl dohodnout ohledně pozemků. Odmítl tedy chodit do jejich kostela, ačkoliv ho



Znak obce Pičín

měl přímo naproti tvrzi, a založil Bratrstvo sv. Antonína. Zbudoval pro ně sídlo v nedalekém údolíčku na své zámecké zahradě (dnes je v těch místech sportovní hřiště). Podle vyobrazení a popisů ze 17. století to musela být jedinečná stavba, jež mívala dva dvory, studnu, kostelík obklopený ambity, kapličkami a nárožními věžičkami, rezidenci a kapli Božího hrobu.

Mocný maltézský řád si však prosadil u církevní správy rozhodnutí, že klášter nesmí sloužit veřejnosti, ale pouze jako zámecká kaple. Trvalo několik desítek let, než se ojedinelý „soukromý klášter“ otevřel zbožným poutníkům. Ale pak to bylo se vši barokní pompou! Představuji si, jak z brány klášterce vycházel za hřmotu kotlů a pronikavého troubení šalmají zástup černě oděných fakulantů, nosičů ohně

s planoucími pochodněmi. Nad hlavami se jim vznášela korouhev Bratrstva sv. Antonína a za nimi s vážnými tvářemi kráčely sevřené zástupy „bratří“, směřujících na každoroční pout' na Svatou Horu. Noví členové byli do tohoto spolku přijímáni zvláštním obřadem, po němž dostávali jako odznak z provazů spletené dűtky, jimiž se měli po každém svém hřichu sami bičovat. Nebyli to však mniši, žili jinak normálním životem a živili se různými řemesly. Václav Vokolek ve své knize „Esoterické Čechy, Morava a Slezsko“ píše, že mu „při pohledu na tuto podivně uzavřenou společnost tanou na myslí svobodní zednáři“.

Roku 1786 vše skončilo. Výnosem císaře Josefa II. byl klášter zrušen a bratrstvo zakázáno. Kostelík se dočkal zboření, kaple a ambity byly přestavěny na řemeslnické dílny a později na ubohé byty deputátníků. Roku 1912 došlo k likvidaci posledních zbytků budov, takže po klášteře nezůstala na tomto zarovnaném místě, kde se dnes kluci honívají za míčem, jediná stopa. Pouze honosná vstupní brána byla přenesena před kostel a použita jako hlavní vchod do hřbitova. Erb na jejím klenáku patří rodu Dubských z Vitiněvsi.

A ještě něco tady zůstalo ze zaniklého kláštera! Pocházejí z něj i dvě sochy, které jsou umístěné v travnatém svahu před zmíněnou bránou a dívají se z vrcholu svých podstavců směrem k zaniklému hradu. Je to sv. Antonín Paduánský, přímmluvce za věci zapomenuté a ztracené – a sv. Jan Nepomucký, ochránce svěřených tajemství (ačkoli tato už asi není původní). Dvojice pro Pičín přímo symbolická!

(Otomar Dvořák)

DVĚ ZLATÉ ULÍČKY ZA JEDEN DEN



Milí přátelé, Vy, kteří znáte naše společné knihy, už víte, že Vás rádi zavádíme na místa, která jsou skrytá i v tom smyslu, že je leckdy opomíjíme, protože se nacházejí ve stínu lokalit mnohem známějších, ba světoznámých.

Nemůže být lepšího příkladu, než jaký nám poskytne kapitola, kterou jsme právě otevřeli.

Ten, kdo navštíví Pražský hrad, si sotva bude stěžovat na nedostatek vjemů a krásy kolem sebe. A přece poblíž existuje další dávka, kterou si málokdo dopřeje. Dnes to napravíme – a až budete mít hradní prohlídku za sebou, vydejte se přes Hradčanské náměstí Loretánskou ulicí na Pohořelec a Dlabačov, až na začátek Bělohorské. Pokud s námi vytrváte, uvidíte během jediného dne dvě Zlaté uličky – a kromě zdravě spálených kalorií Vás to nebude nic stát.

Nemusíte se bát, že na Vás čeká dlouhá pouť. Pravda, na křižovatce ulic Bělohorská a Gymnastická vidíme první kapli hájecké poutní cesty, ale tuhle staroslavnou stezku si necháme na jindy. Odbočíme za Hotelem Pyramida doprava a sestoupíme ulicí Pod Královkou k velké, mimoúrovňové křižovatce Malovanka.

Tohle místo mají v povědomí hlavně motoristé, kteří většinou netuší, proč že se takto půvabně jmenuje. Západně od křižovatky a severně od dlouhé Patočkovy ulice se totiž nachází unikátní komplex barokních usedlostí, kam zatím kroky cestovatelů míří jen sporadicky. A je to škoda, jak záhy uvidíme.

Potok Brusnice je druhým pojítkem naší oblasti s Břevnovským kláštelem – tím prvním je Patočkova ulice, která by nás dovedla až k němu. Tu nyní přejdeme díky lávce pro pěší. Ocítáme se nejen u koryta Brusnice, ale také u prvního ze tří zdejších rybníčků, které napájí. A za ním spatřujeme smutné zbytky toho, co dalo křižovatce jméno.

Malovanka, která už není jako malovaná

Ano, vidíme ruiny kdysi výstavného komplexu usedlosti jménem Malovanka. Ty podle dostupných informací patří soukromému vlastníkovi, jehož „péče“ se omezila na potrahanou pásku k zamezení vstupu. Osud této památky je tedy nejasný...

... stejně jako její přesné vymezení. Možná je to i tím, že Malovanka má dnes dvě oficiální adresy, Patočkova 123/24, respektive Na Malovance 123/20, a obě jsou správné. To je ovšem to jediné správné, co se Malovanky týká. Její stav je obrovskou ostudou státu a městské části. Ani majitele bych nepochválil, byť před několika lety neoficiálně nevyloučil záchranu areálu. Sliby chyby...

Nejprve – abychom měli čistý stůl – vyřešme ono „nejasné vymezení“. Striktně vzato, budova jménem Malovanka stávala několik desítek metrů opodál, u tehdejší silnice (a byla v ní stejnojmenná restaurace). Tato stavba byla zbourána při rozšiřování Patočkovy ulice (dříve Pionýrů a ještě předtím Boleslavova) a to, co budu popisovat dále, je bývalá usedlost Panenská či Na Panenské (ulice Nad Panenskou se skutečně nachází poblíž a ruiny, o nichž si budeme nyní vyprávět, představují asi jen hospodářské zázemí původní Malovanky). K omylu, po němž získal „náš“ areál na výše zmíněných adresách jméno Malovanka, prý došlo v souvislosti s udělením památkové ochrany.

Řekněme si tedy, že to, o čem si dále přečtete, se týká jak původní (a už nedochované) budovy Malovanky, tak dodnes existujících zchátralých staveb Na Panenské, které jsem pro Vás propátral.



Historická budova skutečné Malovanky (čp. 34 v ulici tehdy jménem Boleslavova), včetně přístavby z roku 1885

A vraťme se raději do veselejší minulosti. Usedlost tu stávala asi od druhé poloviny 17. století. V následujícím věku ji vlastnil jakýsi Peterka, což jí dalo přechodné jméno. Tehdy se zde nacházela zájezdní hospoda pro občerstvení formanů.

A proč jméno Malovanka, které se na rozdíl od Peterky udrželo dodnes? Traduje se, že podle Strahovské brány, která „bývala pěkně malovaná“. Nejedná se však o původní, už roku 1711 zbořenou Strahovskou bránu, jež vedla podél dnešní Nerudovy ulice. Pod její úrovní se nacházejí skrovné pozůstatky, hlavně však bylo její zdivo použito na theatinský kostel Panny Marie Matky ustavičné pomoci a svatého Kajetána. To je zajímavá shoda s naší oblastí, jíž vévodí Kajetánka, ale s Malovankou to nemá nic společného. Ta svůj název – pokud tedy legenda mluví pravdu – odvozuje od takzva-

né nové Strahovské brány, zvané také Říšská. Tu bychom od roku 1657 až do samého konce 19. století našli na neda-
lekém Pohořelci. A Malovanku bychom v době, kdy byla
tato brána zbořena, viděli už v přestavěné, klasicistní podobě
(v roce 1885 byla znovu vystavěna i restaurační část).

Těžké rány jí ovšem zasadila „moderní“ doba. Leccos, jak
už jsme řekli, nepřežilo padesátá léta 20. století, když se roz-
šiřovala Patočkova ulice. Jiné budovy naopak prošly opravou
a chátrajícího areálu Na Panenské (alias tehdy už – nesprávně –
Malovanka) se zmocnily Sběrné suroviny (provozovna
však začátkem devadesátých let minulého století vyhořela
a nebyla obnovena). Centrální stavba dostala v šedesátých
letech novou střechu a v roce 1958 památkovou ochranu
(a chybné jméno). Památkáři ji ovšem zase sňali v roce 2010
– asi proto, že už je sotva co chránit – a střechu pro změnu
sňali nenechavci v polovině let devadesátých.

Už delší dobu se mluví o demolici, která zatím bohudík
nepřichází. A během posledních tří návštěv, které jsem roz-
prostřel mezi jaro a podzim 2018, vidím stále stejný obrá-
zek: stojí už jen svislé konstrukce dvou zchátralých staveb,
obytné budovy a stodoly. Na jedné z nich se zachovaly i ští-
ty, na druhé náznak jednoho z nich. Areál někdejší zahrady
a interiéry jsou zaneseny odpadky a prorůstají jimi náletové
dřeviny. Nároží stodoly je očouzeno po požáru – vzhledem
k čerstvosti stop se domnívám, že nejde o zmiňovaný po-
žár Sběrných surovin, ale o takový, který tu zřejmě mno-
hem později založili „neoficiální obyvatelé“ (na ty jsem
nikdy nenarazil, i oni se zřejmě z obav o svou bezpečnost
vystěhovali). Naopak obytná budova jeví známky toho, že
se ji v posledních desetiletích kdosi pokoušel zachraňovat
(jde o vyzdívký z cihel, které měly udržet zdi či zabránit

vstupu). Dochovaných historických prvků je pomálu, zmínil bych jen zbytky fasád s pěkně vyvedenými iluzivními okny. Působivost nechťeného vyznačuje páska s nápisem VSTUP ZAKÁZÁN – EINTRITT VERBOTEN!, obtočená kolem napůl vyvráceného pařezu. Je zřejmě určena dřevokaznému hmyzu či houbám.

Tomu všemu památkáři eufemisticky říkají „torzální stav“ – a dodávají, že navzdory němu má usedlost „značnou historickou hodnotu“. Proč jí tedy věnují tak pramalou pozornost? Aspoň že přilehlé domy přišly do dobrých rukou, které se k nim chovají výrazně lépe. Tato část je obydlena, působí jako malebné jihočeské stavení a od západu chrání zbytky nešťastné Malovanky, respektive usedlosti Na Panenské.

Nebo je snad odděluje od výstavnějších budov v sousedství? Pojdme to prozkoumat.

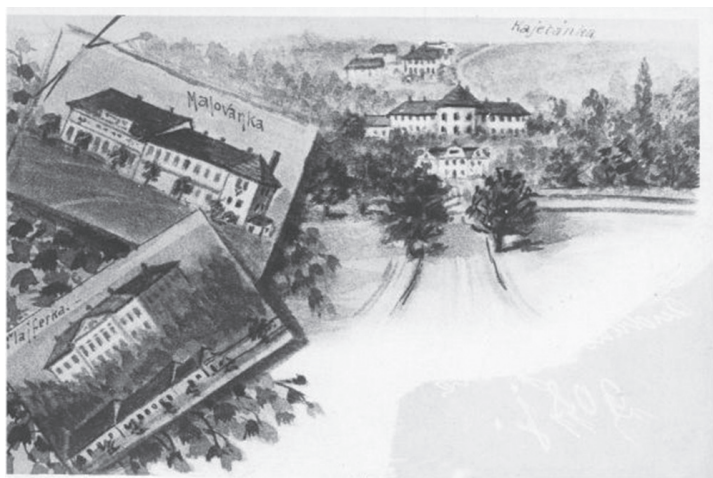
Šlajferka není Petyňka, aneb Tady se oko potěší

A ano: za ulicí Na Malovance, která výše přechází v úzkou stezku, se pyšně vypíná krásná stavba, která má s ubohou Malovankou (či Panenskou, chcete-li) společnou snad jen klasicistní přestavbu v 19. století. Naše oko potěší výstavná Šlajferka.

O této usedlosti (psáno také ve formě Šlejferka či Schleiferka), která dostala adresu Radimova 33/2, jsem velmi stručně psal v souvislosti s Kajetánkou v knize Utajené hradby a zámky I. (aneb Prahou po stopách panských sídel). Nyní se na ni podívejme blíže – a vyvraťme léta tradovaný omyl.

Šlajferka vděčí za své jméno málo známému rodu Schleichertů, jemuž patřila do roku 1787. Z něj nejvíce proslul registrátor desk zemských Jan Václav Schleichert, který byl za svou účast na volbě českého vzdorokrále Karla III. Alberta odsouzen k doživotnímu vězení na brněnském Špilberku. Od jeho potomků (a není důležité, zda šlo o Filipa Adolfa, nebo Františka Václava, v tom se prameny různí) odvozuje usedlost svůj název – a také tehdejší barokní podobu (získanou kolem roku 1770). Její kořeny jsou však o nějaká dvě století starší, sahají tedy do věku XVI. Další, tentokrát klasicistní, přestavbu Šlajferka prodělala ve čtyřicátých letech 19. století, když dostala východní a jižní křídlo, a tím pádem přibližně dnešní podobu.

Po Schleichertech tu vidíme často se střídající majitele, dokud se zde roku 1922 neusazuje Kongregace školských sester řádu svatého Františka. Řeholnice zde měly ubytovací prostory kongregačního gymnázia (v souvislosti s jeho zřízením došlo ke zvýšení všech částí o jedno patro a rov-



Na pohlednici z přelomu 19. a 20. století vlevo dole Šlajferka, nad ní Malovanka a v pravé části Kajetánka

něž k přístavení severního křídla, v němž byla kaple Panny Marie Andělské). Vzdělané a patřičně aprobované sestry ovšem vyučovaly nejen na gymnáziu, ale také v sirotčincích a jiných dobročinných ústavech a třeba i v sousední Petynce. Zahradnictví na Šlajferce pak zásobovalo zeleninou nejen klášter, ale rovněž obyvatelstvo v okolí.

Sestry vyhnali Němci za okupace (a umístili sem svou vojenskou posádku) – a jistě Vás napadne, že se hned tak nevrátily. Později bychom v areálu našli Obvodní kulturní dům pro Prahu 6 a Lidovou školu umění; v severním křídle nahrávací studio Supraphonu a Československé televize (to po otevření Kavčích hor ustoupilo do pozadí, ale točilo se v něm prý až do roku 2008) – a hlavně známý hudební Petynka, mekkou hudebních nadšenců od začátku osmdesátých do první poloviny devadesátých let minulého století. Odtud onen tradova-

ný omyl, že tato budova je Petynka. Kdepak! Na skutečnou Petynku se vypravíme v příští kapitole. Ze zrušené kaple se podařilo zachránit jen oltář (byl přemístěn do libockého kostela svatého Fabiána a Šebestiána).

V současnosti Šlajferka znovu slouží řeholnicím – coby charitní dům pro starší sestry. A opět je obklopena nádherou zahradou, na níž pracují – ostatně něco takového patřilo ke zdejší usedlosti odedávna, nejen v kongregačním období, jak o tom svědčí mapa stabilního katastru z roku 1842.

Obejdeme si tedy celou vznosnou budovu a vychutnejme si její půvab ze všech stran. Monumentální je jižní fasáda, tedy ta, kterou vidíme od údolíčka Brusnice. Na jihozápadním rohu, za železnou bránou, spatřujeme koutek působící středomořským dojmem. Nahlédnout lze odtud i do nádvoří, poněkud strohé, ale klasicistně čistého a zdobeného po obvodu mohutnými sloupy. Na východní straně nacházíme hlavní vchod, pod balkonem na sloupech (to už je ona zúžená stezka, vycházející z ulice Na Malovance; naproti je zahradnictví, které sice ke Šlajferce nepatří, ale dotváří ráz místa).

Znovu vysvěcená kaple Panny Marie Andělské je, jak už dobře víme, připojena k původní budově na severu. Obklopuje ji rozsáhlá, vzorně udržovaná kongregační zahrada. Není sice volně přístupná, ale pohledu na Šlajferku nebrání. A když jsem využil otevřených vrat a fotil už trochu za nimi, aniž bych si všiml vozu vjíždějícího do areálu a řízeného jednou ze sester, vše se vyřešilo úsměvy a omluvou.

A taková je dnes celá Šlajferka – nezdolná, usměvavá a v zeleni měkce spočívající.

Petynka čeká na princův polibek

Jenže samé šťastné konce tu v údolí potoka Brusnice, jenž svým tokem spojuje Břevnovský klášter a Pražský hrad, ne-najdeme. Viděli jsme to už dole na Malovance, respektive Na Panenské. A skutečná Petynka je na tom jen o trochu lépe.

Ano, zdůrazňuji, že jde o opravdovou usedlost tohoto jména (tedy na adrese Na Petynce 487/21 – a upozorňuji, že leckde uváděná čísla 32/19 nejsou správná), nikoli o Šlajferku, kde jsme už byli a kde se nacházel hudební klub Petynka. Zatímco Šlajferka je v dobrých rukou řeholnic, Petynka zatím marně touží po pohlazení. A čeká na princův polibek. Tím princem je míněn investor... a doufejme, že nepůjde o polibek smrti!

Leč popořadě. Pod jménem Petynka si Pražané představí spíš koupaliště, které je o něco severovýchodněji, tedy ne hned u usedlosti. Tu na místě původní vinice založil roku 1650 František Eusebius hrabě z Pöttingu a Persingu. Tento mecenáš umění, sběratel knih a rytíř Řádu zlatého rouna zastával významné funkce v Čechách i na vídeňském dvoře, mimo jiné úřad místokancléře v Království českém. U nás držel například panství Miličín, Rumburk a Varnsdorf s hradem Tolštejnem... a také pozemky v Břevnově, které použil k výstavbě letohrádku, a ten po něm dostal počeštěný název Petynka. Původně barokní stavba několikrát měnila majitele a dočkala se přestaveb do klasicistního a anglického novogotického slohu (o čemž svědčí štít nad centrální částí). Na počátku 19. století je Petynka nakrátko majetkově spojena se Šlajferkou, to když obě vlastnil říšský hrabě František von Sicking, poté se vrací do rukou Pöttingů. Zachytil jsem zajímavou zmínku o tom, že v roce 1811 vznikají na území



Začátkem třicátých let minulého století Petynka dosud vzkvétala

dnešní Prahy dva první cukrovary: jeden (pokusný) na pozemku hraběte Josefa Emanuela Malabailly de Canala, tedy v Kanálce před Koňskou branou, druhý právě na Petynce.

V 19. století, pro ni tak šťastném, se Petynka stala oblíbeným výletním místem Pražanů a fungoval zde hostinec, kde se pořádaly plesy a různé slavnosti. Jižně od usedlosti ležela krásná, symetrická zahrada. To si dnes už sotva dokážeme představit!

Posledním příslušníkem rodu Pöttingů, který ji vlastnil, byl hrabě Emanuel. Po jeho smrti v roce 1898 přešel objekt do správy Kongregace řeholních sester sv. Vincence z Pauly, čímž se Petynka připodobňuje sousední Šlajferce. Sídliila zde charitativní církevní organizace Vincentinum (zvaná také Spolek svatého Vincence) a kromě zdejších řeholnic tu pracovaly, jak už jsme si řekli, rovněž sestry ze Šlajferky. Vincentinum využívalo objekt i s přilehlými pozemky jako ústav pro nevyléčitelně choré až do svého zrušení v roce 1949.